Vorm: Skol i Komunidat . - jrg. 6, no. 10 (december 1975), p. 10-11

afrikanisme

DANDE

O dande nos a yega na bo porta
añ'i nob'e
O dande rib'é di'i aña nobo
añ'i nob'e
O dande nos a bin pa deseabo
añ'i nob'e

(Folklore Arubiano)

tekst: E. A. BENNETT - foto's: R. DE GRAAFF
(niet bestemd voor verdere publikatie)

Het is ontstellend, vooral wanneer men het een en ander in de muziek van de Nederlandse Antillen wil onderzoeken, te merken hoe weinig, ja bitter weinig zelfs, er over deze muziek geschreven is. In tijdschriften zoals Christoffel, Wikor, Navablad, St. Thomasblad en Vorm verscheen en verschijnt er wel eens een artikel hierover. Natuurlijk is het zo dat schrijvers uit liefde voor de muziek en folklore en ook door een zeker chauvinisme aangespoord worden om artikelen te schrijven over onze muziek en folklore. De vraag blijft echter: in hoeverre moet ons chauvinisme of het indigenismo ons leiden om tot bepaalde uitspraken te komen. C. Erasmus, die in het blad Amistad (nov. 1973) schreef, zegt het volgende: "Asina leeuw cu por penetrá den historia di e folklore aki, ta cu nos Dande a origina na fin di 1863, despues di libertad di esclavonan. Si e origen di e festival aki ta relacioná directamente cu libertad di esclavonan mi no sa. A lo menos mi ta duda, siendo cu aki na Aruba no tabata existi esclavitud den su grave forma, y alomenos tabatin masha poco catibo — segun gouverneur Crol.

Naturalmente e catibonan liberta tabata ignorante, pa cual motibo nan no por tabatin e inteligencia pa organizá un Dande. Pasobra Dande ta compone di un instrumento masha fini y costoso, esta fió. Mas bien: E folklore aki a principia pa casualidad despues di libertad, of — cual nunca tabata catibo e pueblo liber a haya cu tabata su deber moral pa festeha e promer dia di anja nobo proximo, den cual libertad tabata reina pa un y tur."

Dat de slaven toentertijd om welke reden dan ook niet de intelligentie zouden hebben bezeten om een traditie zoals de Dande te doen ontstaan, lijkt mij niet juist. Zo'n mening lijkt mij eerder te zijn voortgekomen uit een te ver overtrokken en doorgevoerd chauvinisme of indigenismo. Racistisch is zo'n uitspraak niet eens te noemen. Op z'n zachtst gezegd is zoiets een slag in het gezicht van de gehele mensheid en het mens zijn getuige hetgeen F. Ortiz zegt: "Toda música es humana y, si se quiere, impura o puramente humana. Toda música es un inequivoco acto humano integral, es decir emocional, intelectual, volitivo, psiquico, fisiológico, individual, social y ecológico."

Na aangehaalde opening geeft C. Erasmus een beschrijving van het gebeuren, handelingen van de dande enz. Over de muziek schrijft hij niet. Bewijzen of beweegredenen waarom er geen bijdrage kan zijn van de slaven bij het ontstaan van de dande geeft hij ook niet.

Dat ik de *muziek* van het volksfeest dande erbij haal is, omdat de muziek die gespeeld wordt bij dit gebeuren om de jaarwisseling een wezenlijk deel uitmaakt van dit feest. De schrijvers R. Odor, J. Maduro en C. Erasmus geven in hun artikelen een beschrijving van het gebeuren, de handelingen en de instrumenten die bij de dande gebruikt worden. Nergens rept men over de muziek. Het bestuderen van onze muziek is volgens mij een onderzoek instellen naar de etnografie en de sociale geschiedenis van de Nederlandse Antillen (hier in dit artikel van Aruba dus) en de positie die de Indianen, blanken en negers in deze innemen.
E. Siegmeister zegt er het volgende van: "Son especificos factores que determinan el desarollo de la música y son los siquientes: (a) la posición social y economica del compositor si éste es siervo, campesino, clérigo, noble villano, capitalista, u obrero; (b) el tipo de auditorio para quien se crea la música, sus gustos e interes; (c) los condiciones tecnologicas, como la estructura orgánica de los instrumentos, la instrucción o preparación de los músicos; (d) las condiciones de la ejecución, el lugar etc.

F. Ortiz bevestigt dit ook: "La música no puede ser historicamente conocida sino en la relación con todos los demas elementos de la específica cultura humana de que ella misma forma parte: la religion, la magia, la literatura, la escuela, la moral, la esclavitud, el feudalismo, la corte, la iglesia, la guerra, la agricultura, la industria, el comercio, el lujo, el salario, la

prostitución, el crimen; todas las vibraciones sociales aportan su sonoridad a la gran sinfonia músical." Daarom is het giciteerde stukje van C. Erasmus niet eens racistisch te noemen. De etnische stromingen die mogelijk een invloed zouden kunnen hebben op onze muziek zijn Indiaans, Europees en Afrikaans. Van deze drie invloeden is juist de Indiaanse helemaal niet of zeer moeilijk achterhaalbaar wat de muziek betreft. Dit is niet zo verwonderlijk, daar de Indianen met hun cultuur tussen 1400-1600 jaar door oorlogen en ziekten bijna in zijn geheel uit het Carabisch gebied verdwenen.

E. Williams: "By 1495 the Spaniards were engaged in open warfare with the Indians. Naked, armed only with bows and arrows, the Indians were no match for the Spanish crossbows, knives, artillery, cavalry and the dogs trained by the Spaniards to hunt them down. Thoroughly terrorised, the Indians were subjected to the payment of a tribute, amounting to from one-half to two-thirds of an ounce of gold every 3 months in the case of those who lived near the mines and 25 pounds of cotton for those who did not. The Indians, in despair, fled to the mountanins, abandoned all cultivation, and preferred to starve to death. One of their chiefs offered to put an enormous tract of land under cultivation for grain if only Columbus would not demand gold. Even this was too much. Whilst Columbus and Las Casas after him, grossly exaggerated the numbers of Indian population, there is no doubt that the population of Hispaniola was reduced by at least two-thirds as a result of the war, and the imposition of the tribute."

"In 1548 Oriedo doubted whether 500 Indians of pure stoc had remained."

Ook andere onderzoekers vinden het een zeer moeilijke zaak om de invloeden van de Indiaanse cultuur hier in het Caribisch gebied te achterhalen. In zijn artikel in het blad "Christoffel" zegt W. S. Muller: "De Afrikaanse invloed is wellicht het grootst in Brazilië en op de Caribische eilanden. In de andere Zuidamerikaanse landen heeft de muziek over het algemeen een meer overwegend Spaans karakter behouden. Overal echter spelen percussie-instrumenten in de uitvoering der muziek een belangrijke rol zodat er van een ontbreken van het Afrikaanse element vrijwel nergens sprake kan zijn. De muziek der autochtone Indiaanse bevolking, welke nog voornamelijk in afgelegen streken in Brazilië en in het hoogland van de Andes te vinden is, heeft in de formatie van het Zuidamerikaanse idioom een relatief onbelangrijk deel gehad. De afstand tussen het Spaanse en het Afrikaanse enerzijds en het Indiaanse anderzijds was te groot om een idiomatische fusie mogelijk te maken. Een ongelijkmatige uitwisseling van repertoire waarbij het Indiaanse element grotendeels de recipient was, vestigde het Afro-Iberische overwicht, dat op het Latijnsamerikaans patroon zo sterk tot uiting komt."

F. Ortiz: "Todas esas culturas (india, europea, africana y asiatica) han tenido influencias eridentes en la formación de la música cubana, salvo las llamadas indias."

"El mito de las supervivencias indias en la música de Cuba ha estado perturbando la apreciación objetiva de la verdad historica y hay que desvanecerlo definitivamente."

Persoonlijk wil ik mij ook niet schuldig maken aan het niet-objectief zijn door het indigenismo in onze muziek uit te vlakken, maar de mogelijkheid dit te achterhalen is zeer moeilijk of zelfs helemaal niet aanwezig. De laatste paar jaren hebben wij op het muzikale vlak enkele stromingen van indigenismo gezien n.l. de musicals "Amor di Kibaima" en "Wadarikiri" waarbij het indigenismo hoofdzakelijk in het verhaal zat en niet in de muziek. Toch was er in allebei de musicals een onderdeel waarbij men kon zeggen dat het indigenismo ook in de muziek te vinden was. En juist bij dit onderdeel plaats ik een groot vraagteken. Het gaat n.l. om de Indiaanse krijgs- of oorlogsdans, waarbij Indianen om een vuur dansen terwijl ze allerlei "oorlogskreten" schreeuwen, op de maat van de tromslag, in vierkwarts maat waarbij het accent op de eerste tel van de vier kwartnoten valt, zie voorbeeld 1.

VOORBEELD 1

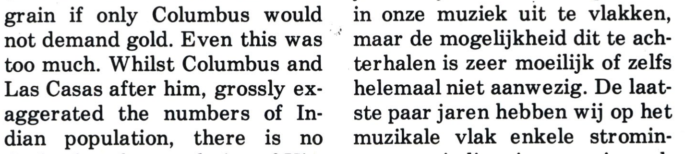

trom: boem boem boem boem boem boem boem boem

De grote vraag is n.l.: is dit echt Indiaans, is dit wel echt een Indiaanse invloed in onze muziek of is het soms een gesublimeerd jeugdsentiment n.l. een slap Amerikaans aftreksel van de krijgsdansen der Indianen van Noord-Amerika uit vroegere cowboyfilms, dat bij het niet kunnen vinden van het echte, de ware manier waarop de Indianen hier op Aruba (of aanverwante stammen op andere eilanden in het Caribisch gebied) hun oorlogsdans ten uitvoer brachten, naar het bewuste stijgt?

Dat wij met de ons voorgeschotelde Afro-Amerikaanse of Indiaanse muziek uit de filmindustrie voorzichtig moeten zijn blijkt ook uit deze woorden van F. Ortiz: "Todavía se acrece la peligrosidad de los errores, casí siempre falsificaciones conscientes, en las películas sonoras de la cinematografía comercial, así de Estados Unidos, como de Mexico y de Cuba misma; en las cuales, so pretexto de producir films con escenas tipicas del pueblo Cubano, presente o histórico, mezclan disparatadamente músicas, lenguas, cantos, instrumentos y bailes de diferentes culturas Africanas con el más "fresco" desenfado, de manera incalificable, ségun fuere el capricho de los autores y directores irresponsables y las conveniencias y perversiones del mercantilismo. Estas mixtificaciones por medio de la cinematografia, que lo mismo occuren en la música Brasileña y de los demás paises de America, son verdaderas estafas de la verdad, hoy día impunes, que contribuyen a coo-

romper la música popular y prostituir su arte ingenuo."

Is er nou een zeker Afrikanisme in het Arubaanse volksfeest "Dande" te bespeuren? Daar ik mij zuiver met het muzikaal aspect bezig hou, wil ik mij beperken tot het onderzoeken van het Afrikanisme in de muziek die bij "de Dande" gespeeld wordt. En waarom juist de muziek. Omdat zoals ik dat in "Opus de Funk" zei: "Of all the art forms that have contributed to shaping the Afro-American creative experience, music has been its strongest component." De muziek in "de dande" is een wezenlijk deel van dit volksfeest.

Dat dit zo is, heeft men in de maand december 1974 kunnen waarnemen, toen voor het eerst een Dande-wedstrijd gehouden werd, waarbij het niet ging om het gebeuren en de handelingen, dus het van huis tot huis trekken met een dande-groep, maar om de muziek. De jury die de beslissing moest nemen wie deze eerste dande-wedstrijd zou winnen moest bij de beoordeling letten op de volgende punten: 1. inhoud van de tekst, 2. voordracht, 3. stembeheersing, 4. variatie van de voorzang (verder in dit artikel kom ik hierop terug), 5. uitspraak, 6. harmonie van de begeleiding. In de "Amigoe di Aruba 30-12-1974" stond te lezen: "Het spel van de dandegroepen stond meestal op zeer goed peil." Het ging toen dus om de muziek, en het kon ook niet anders, daar de muziek van dit volksfeest de kern is van de dande.

(wordt vervolgd)